

znakovi ljubavi i glas javnosti (225-243). Ovdje se Marušin slučaj nadopunjuje povijesnim podacima o običajima komuniciranja i darivanja mladića i djevojke koji žele sklopiti brak.

Iako naslov *Priča bez raspleta* (245-253) daje naslutiti da ne znamo kako je završila parnica (arhivski se spis, naime, prekida), autorica je ipak uspjela iz drugih spisa zaključiti što se dogodilo. Ostatak života glavnih sudionika parnice, u kojemu je veliku ulogu imala kuga u Dubrovniku 1482./3. g., ispričan je u poglavlju *Nekome smrt, nekome uspjeh, nekome zaborav* (255-265).

Knjiga završava poglavljem *Post scriptum* (267-268). Na kraju se još nalaze *Izvori iz Državnog arhiva u Dubrovniku* (269-270), literatura (271-288), popis kratica (289), vrlo koristan pojmovnik (za novce, mjere, crkvene pojmove i sl., 291-292). Tu su i bilješke, većinom o literaturi, ali nekolicina onih koje daju objašnjenja, pa je za njih šteta da nisu uz tekst (293-313). Slijedi i kazalo (315-327). Uz priču je doneseno i nekoliko ilustracija, većinom iz rukopisnog zapisnika parnice.

Knjiga je svakako primjer kako povijest pisati tako da bude zanimljiva širokom krugu čitatelja, kako povijest malih ljudi ispričati tako da se od njih može naučiti puno o velikoj i širokoj povijesnoj slici.

Maja Matasović

Anđelko Mijatović, *Bitka na Krbavskom polju 1493. godine*, Školska knjiga, Zagreb 2005., 160 str.

«U onaj jedan dan na jednom tijesnom prostoru 13.000 ljudi bilo je što zarobljeno što ubijeno. Po putovima, na sve strane, leži vrlo mnogo ukočenih tjelesa što ih razdiru vuci, tigrovi, medojeđi i ostale zoijeri, a nema nikog da ih pokopa. (...) ni to se Turcima nije činilo dovoljno za trijumf pa su sjekli noseve ubijenima i nanizali ih da ih mogu lakše donijeti svome Caru kao znak pobjede (...)» riječi su ninskoga biskupa Jurja Divnića (1479.-1529.) koji u pismu papi Aleksandru VI. (1492.-1503.) govori o tragičnom ishodu bitke na Krbavskom polju 9. rujna 1493. kad su hrvatske snage bile poražene od Osmanlija. Autor Anđelko Mijatović prenosi kroz knjigu u elementima, a na kraju u poglavlju *Dodatak I. Povijesna svjedočanstva* (103-130) u cijelosti, najzanimljivije izvještaje te na taj način omogućuje čitatelju uvid u suvremene zapise o tom važnom događaju.

Predstavivši u *Uvodu* (5-14) do sada objavljenu literaturu o bitci na Krbavskom polju, autor donosi popise kršćanskih i osmanlijskih pisanih svjedočanstava (nastalih neposredno nakon bitke) te kroničarsko-povjesničarskih tekstova iz nešto kasnijeg razdoblja. Jedan od njih je zapis češkog putopisca Jana Hasištejnskoga (23. rujna 1493.), zatim spomenuto pismo J. Divnića papi Aleksandru VI. (27. rujna 1493.) te zapis popa Martinca i opis bitke fra Ivana Tomašića (iz XVI. stoljeća) ili, s druge strane, svjedočanstvo osmanlijskog povjesničara Sa'd-ud-dina.

U poglavlju *Osmanlijska osvajanja u Europi prije bitke na Krbavskom polju* (15-20) autor kronološki prikazuje ta osvajanja te zaključuje kako je do 1493. gotovo cijela jugoistočna Europa između Drine i Dunava bila osvojena. Upadi u hrvatske zemlje započeli su 1391. provalom u Srijem i Slavoniju, a o daljnjim osvajanjima do Krbavske bitke autor piše u poglavlju *Osmanlijske provale u Hrvatske zemlje prije bitke na Krbavskom polju* (21-42). Uz kratak pre-

gled i precizne podatke osmanlijskih osvajanja, A. Mijatović napominje kako je to «(...) *bio (...) početak neviđene tragedije hrvatskog naroda i tri stoljeća duge borbe Hrvata protiv Turaka*». Koliko su razaranja bila teška potvrđuje uništenje 25 do 50 posto seljačkih posjeda u Slavoniji 1474. «(...) *tako da se često po deset milja daleko nije vidjelo kuće ni čovjeka*». Autor je dodao i komentar fra Šimuna Klimantovića, «*I Hrvate raščini*»; fra Šimun se kao suvremenik osvrnuo na smrt sultana Mehmeda II. Osvajача 1481. godine.

Opis i rekonstrukcija bitke slijedi u poglavlju *Hrvatsko-osmanlijska bitka na Kravskom polju* (43-94) ilustriranom grafikama, slikama i vojnim kartama. Vrijeme prije 1493. bilo je u Hrvatskoj vrlo nestabilno. S jedne strane zemlja je bila razdirana oružanim sukobima hrvatsko-ugarskoga kralja Vladislava II. Jagelovića (1490.-1516.) i Frankopana oko Senja, Otočca i drugih gradova koje im je kralj Matijaš Korvin (1458.-1490.) oduzeo 1469. te s druge habsburškim i mletačkim pretenzijama na hrvatski teritorij. Bernardin Frankopan Ozaljski je do srpnja 1493. vratio četiri kaštela te ugrozio Senj kojemu su u pomoć došli ban Emerik Derenčin i Ivan Bot od Bajne. Nadjačan, B. Frankopan se morao povući prema Brinju kad je stigla vijest o novoj osmanlijskoj provali.

Osmanlije su pod zapovjedništvom bosanskog sandžak-bega Jakub-paše u ljeto 1493. krenuli u pljačkaški pohod u hrvatske zemlje i dalje u Kranjsku i Štajersku. Procjenjuje se kako je tada krenulo od 9 000 do 11 000 osmanlijskih lakih konjanika koji su na povratku opustošili zemlju od rijeke Drave do planine Kapele. Saznavši za pljačke, ban E. Derenčin, «*muž glasovit u oružju*» i slavan vođa u «*pobjedi*» (ili prema osmanlijskim zapisima «*okrutni i veličanstveni prokletnik*», a autor ih sve navodi), izmirio se s Frankopanima te oko sebe okupio i druge velikaše. No, kako je zabilježio J. Divnić, a prenio autor, «*Turčin je pak predvidio zasjedu (...)*».

Prema autoru, ne može se sa sigurnošću navesti gdje su hrvatske snage zaposjele borbene položaje, no najvjerojatnije je to bilo na istočnome brežuljkastom dijelu Kravskog polja oko današnje prometnice i udbinske zračne luke. Naime, dok je Ivan Frankopan Cetinski, «*muž uman, moćan savjetom i oružjem*», kako za njega veli kroničar I. Tomašić, predlagao da se Osmanlije dočeka u gorskom prolazu, ban E. Derenčin zagovarao je bitku u ravnici gdje bi jaka konjica mogla doći do izražaja. Kako navodi autor, bez obzira na neslaganje, hrvatske su snage neprijatelja dočekale u brdima. Bitka je započela oko 9 sati i trajala do popodneva, a frontalni napad na hrvatske snage započeo je kruševački sandžak-beg Ismail-beg koji je s vojskom krenuo prema brdima sa zadaćom izazivanja hrvatske vojske i potom povlačenja prema ostalim osmanlijskim snagama koje su čekale u zasjedi. J. Divnić je zabilježio: «*Većinu naših (pješaka) pregaze konji i jedne i druge vojske te ih u borbi unište. Nije se vodila borba oružjem što se baca izdaleka. Nego su se borili mačem izbliza*». Prema autorovu mišljenju, iz svega poznatoga može se zaključiti kako se glavni dio bitke odigrao ispred Ud-bine, odnosno na području današnje zračne luke i prostoru do rijeke Krave. Nakon poraza «*I samoga bana baciše u okove, a njegovu sinu, također vrlo hrabru vojniku, pred očima oca odrubiše glavu i toplom krolju sina jedinca poprskаше očevo lice*».

U *Zaključku* (95-102) autor navodi kako je Hrvatska vojska u žestokoj bitci uništena dok se manji dio spasio bijegom. Razni su podaci o brojnosti hrvatske vojske, a kreću se od 7 000 do 15 000 (kršćanski izvori) te do 20 000 vojnika (osmanlijski izvori). Jednako tako, broj

poginulih varira: od 3 500 do čak 13 000; zarobljenih je bilo od 1 500 do 11 000, a onih koji su se spasili od 1 500 do 2 500. Od poznatijih zapovjednika spasio se B. Frankopan s dijelom svojih vojnika.

Uz već spomenute izvore čitatelj može pročitati i *Dodatak II. Iz usmene književnosti* (131-138) odnosno narodnu predaju o bitci na Krbavskom polju i smrti bana E. Derenčina. Na samom kraju knjige nalaze se *Izvori* (139-144), *Summary* (145-150), *Kazalo imena* (151-152) i *Kazalo zemljopisnih pojmova* (153-158).

Autor zaključuje kako poraz na Krbavskom polju nije pridonio trenutačnom gubitku hrvatskog teritorija nego gospodarskom propadanju i općoj nesigurnosti hrvatskog pučanstva, posebice u području južno od Save, što je rezultirao migracijama prema sigurnijem sjeverozapadu. Sve je to pridonijelo još većoj zapuštenosti područja, o čemu svjedoči činjenica da sljedeće 1494. nije bilo ratnih kontribucija. Ipak, Osmanlije su tek dva desetljeća kasnije počeli sa sustavnim osvajanjem hrvatskog teritorija što će kasnije dovesti do fenomena u Hrvatskoj povijesti poznatog kao «*Ostaci ostataka (...)*».

Vladimir Huzjan

Antun Jurica - Nenad Vekarić, *Lastovski rodovi*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik 2006., 316 str.

Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku objavio je knjigu *Lastovski rodovi* kao još jednu u nizu studija o povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice. Autori su uistinu načinili iscrpan prikaz povijesti i genealogije lastovskih obitelji na temelju izvornih dokumenata pohranjenih u Državnom arhivu u Dubrovniku koji se odnose na isprave iz obiteljskih fondova, zatim katastarskih popisa za XVII. st. i dotad postojećih genealogija, oporuka, knjiga iz dubrovačkoga Kaznenog suda i Lastovskog statuta. Za obrađivanje teme autori su se služili i literaturom u kojoj je obrađena građa za to područje u radovima Tadije Smičiklase, Gregora Čremošnika i Josipa Lučića.

Autori u knjizi daju popis svih rodova i obitelji na otoku Lastovu na temelju navedenih izvora, iznose brojne podatke o pojedinom članu obitelji nekog roda. Iz tih su podataka dobili saznanja kojim su se zanimanjem bavili članovi pojedinih obitelji ili čak cijeli jedan rod te kakav im je bio socijalni i materijalni status. Također su se dobili podatci i o mjestima njihova stanovanja na otoku, mjestima gdje su rođeni i gdje su umrli, o parnicama kojima su bili izloženi članovi nekih od tih obitelji, i to na temelju sudskih i oporučnih dokumenata.

Osim tih podataka, u knjizi se analizira i plemićko podrijetlo nekih obitelji koje su u srednjem vijeku živjele na Lastovu. Naime, lastovske su se obitelji u to doba dijelile na plemićke i neplemićke. Prema izvorima lastovsko je vijeće nakon smrti posljednjega lastovskog župana Desislava u XIV. st. zabranilo useljavanje novih doseljenika, što je dovelo do podjele na plemićke i neplemićke obitelji. Bilo je, međutim, primjera da su članovi neplemićkih obitelji ušli u sastav plemstva zbog zasluga iskazanih dubrovačkoj vladi. Podjela na plemićke i neplemićke rodove trajala je na Lastovu sve do uspostave austrijske vlasti u Dubrovniku u XIX. st. Zanimljivo je da je Vijeće na Lastovu samostalno odlučivalo o poslovima koji su se odnosili na funkcioniranje njegove vlasti na otoku. Tako je prema Lastovskom

